Над луками, залитими квітневою повінню, холонув оранжений вечір, зануривши в мілкі прибережжки далеке полум'я хмар. І чим глибше за пагорби поринало сонце, тим нижчою ставала заграва, вужчою — вогниста смуга у воді понад лозами, наче хвилі ткали її кудись під берег.

Андрій підвівся з пенька, на якому відпочивав після ходи по крутій багнюці, розшукав між кущами свого човна. За день води убуло: на тому місці, до вона стояла зранку, залишилася тільки гривка сухих очеретяних сопілок, розбубнявілих сучків і порожніх равликів. Човен лежав на березі, присмоктаний мулом. Цепок, яким він був прикований до вільхи, натягло: видно, повінь, покидаючи цю місцину, хотіла забрати з собою й човна, та не подужала прив'язі...

Андрій одмотав цепок — на вільховій корі залишилася від нього червона попруга — і поволік човна до води, грузнучи кирзовими чобітьми в зеленій муляці.

Доки дістався до заплави, упрів і примостився на корму передихнути. Додому не поспішав, хоч за день добре зголоднів і виморився біля трактора; возив до корівника підстилку, допомагаючи жінкам скидати й накидати важкі солом'яні брили. Від нього й зараз пахло прілим солодом злежаної соломи, соляркою і вистудженим потом.

На сухому пагорбі по той бік річища маячило село, майже зо всіх боків обступлене тихим, оранжевим, як і небо, паводком. Там бубоніло радіо, співали півні, низько слався дим, розбавляючи лугове повітря гірким тліном торішньої огудини.

Андрій упізнав і свою хату, але не відчув при цьому отого солодкою, щемкого поклику рідної оселі, який ще зовсім недавно гнав його підтюпцем додому.

З того дня, як він назавжди відстебнув од шитого офіцерського пояса кортик і пішов на трактор, теща зненавиділа його, почала звати на "ви", і хата, немов зрозумівши свою господиню, спохмурніла й заклякла в німому презирстві...

Тепер, як тільки Андрій повертався з роботи, теща неодмінно зустрічала його в сінях і попереджала:

— Ради Бога, не наносьте в хату грязюки. Ми тільки що поприбирали... — і демонстративно йшла повз нього у двір, несучи на лацкані начищений значок відмінника наросвіти, схожий на скіфський глек з двома дужками.

Андрій задкував у темний куток, тулився до стіни, щоб дати їй дорогу, і мовчки скаженів: здавалося, вона навмисне зустрічає його в сінях, аби загнати в куток і цим принизити. Потім роззувався, тримаючись за косяк, і ввіходив до кімнати...

Клава лінькувато підводилась йому назустріч, солодко, з хрускотом у плечах, потягалася, спинаючись навшпиньки і крадькома поглядаючи на себе в дзеркало...

Вечеряли мовчки, наче після лайки.

— І де ви в чорта взялися! — бубонів уночі Андрій, блимаючи цигаркою. — В селі й отакі маніжені...

— Там, де й ви! — швидко, завчено, відповідала Клава і розпринджено одверталася до стіни.— А як ми не такі, то знайди собі кращих...

Тоді він ненавидів у ній все: тонку викохану талію, гарячі ноги і навіть ім'я: Клава, вокал... — чортзна-що!

Іноді ж серед ночі, після якогось хворобливого фізичного примирення, вона починала плакати, жалітися, що скучає за Владивостоком, за веселою матроською самодіяльністю і що мати, як його немає вдома, дражнить його списаним офіцером, а її обзиває роззявою, щоб знала, за кого виходити заміж...

Тоді Андрій прожогом схоплювався з постелі, смалив цигарки,— никав по хаті, натикаючись на стільці і гуркаючи ними об підлогу, доки теща не починала стогнати з-за дверей:

— Ради бога, дайте мені спокій... ...На заході стало примеркати.

Андрій спустив на воду човна і вже хотів був рушати, як у вільшині запорощало гілля і на луку вибігла захекана дівчина.

— Дядю, перевезіть і мене на той бік! — загукала вона.

Потім підійшла ближче і, видно, впізнавши Андрія, сором'язливо погасила довгими віями бідовий хлоп'ячий погляд.

— Чи це пак — ви... А я думала, дядько Порфило.

Дівчина знітилась, і Андрій зрозумів, що вона, можливо, ненароком, зопалу, сказала йому неправду, бо на ньому була мічманка і старий буденний кітель, а такої одежі ніхто в селі не носив. Він пригадав, що колись бачив цю дівчину, але зовсім не такою, як зараз. Здасться, позаторік, коли він приїздив у відпустку і при всіх офіцерських регаліях ішов селом, слідом за ним ушнипився гурток старшокласниць. Дівчатка намагалися випередити його, щоб роздивитись, тихенько перешіптувались і чмихали. Хтось із них голосно сказав:

— А Леся так прямо оче-е-ей не зводить...

Андрій озирнувся і побачив серед гурту дівча в довгенькому форменому платті, з чистими, трохи сполоханими очима. Ті очі немов благали його зупинитись, немов казали йому: подивись, які ми гожі... Все те Андрій побачив мельком і швидко забув, але очі йому запам'яталися.

Тепер перед ним стояла дівчина, на яку вже неможливо було просто кинути погляд, але й милуватися нею, тим більше йому, жонатому чоловікові, теж було незручно. Вона тримала в руках книжки, хоч зодягнути була зовсім не по-шкільному: в гумові чоботи великого, чоловічого розміру, простенький сірий піджачок і квітчасту, з китицями, хустку, переп'яту не на півголови, як це роблять дівчата, а з напуском, по-молодичому.

Це якось неприємно шпигнуло Андрія. "Школярка,— подумав, — а вже, мабуть, заміжня. І одежа — чоловікова..."

— Сідайте, — сказав не дуже привітно, сам з того дивуючись, і побрів у воду, до корми.

Але дівчина підождала, дони він умостився, дужо відштовхнула човна і вже потім плигнула сама.

— Де ж ви були, що так припізнилися? — запитав Андрій, аби якось вибачитись за оту, самому йому незрозумілу, чудернацьку неприязнь, якою він зустрів дівчину. — У школі... Потім одкопувала бабусі картоплю.

— Ви — Леся?

Дівчина швиденько кивнула. Очі, приховані шаллю, гаряче, по-жіночому зблиснули.

— В якому ж ви класі?

— В одинадцятому...

— А потім — куди?

Леся усміхнулась, опустила руку за борт і одвернулася.

— Хтозна...

— А вчителі що радять? Хто у вас керівник?

— Степанида Трохимівна. Ваша теща...— тихіше додала дівчина.— Вона каже, щоб ішли в тваринниці, бо й туди скоро без освіти не прийматимуть...

Андрій почав гребти швидше і зліше. Проте весло не грало у воді й не трудило рук. Човен ішов рівно і м'яко, наче птах на безтрепетних крилах. І здавалося, хатки в садах самі пливуть йому назустріч.

"Он як...— думав,— агітує на корівник. Прудка!"

Над обрієм дотліла і згасла сонячна заграва. Наступила та передвечірня пора, коли повітря стає джерельно-прозорим і навіть якісь непомітні досі тоненькі дубчики, що там і сям стриміли у заплавах, набрали соковитих контурів і непорушно відбилися на воді, створюючи враження бездонної глибочини. Роса потягла з вологих трав густий дух вимороженої бодяги, в'ялої бугили і пожухлого мокрого сіна, що позалишалося в кущах по торішній косовиці.

Пахла чорна земля на пагорбах між заплавами — пахла весняною жагою родити і вимерлими травами, трухлим сухостоєм і молодим пагіллям — пахла вічністю і скороминучою порою...

І серед тих запахів Андрій ніяк не міг упізнати одного, що нагадував йому дитинство, пасьбу на купині з пляшкою холодного молока і окрайцем хліба в торбині, перший вечір з Клавою отут, посеред лук, клечані святки в бабусиній хаті, примазаній ради празника і струшеній різучою осокою — запах нагадував йому все життя, крім служби на морі. Андрій перестав гребти, кілька разів глибоко вдихнув повітря, ширшаючи в грудях, і німів, немов прислухаючись до якогось тихого-тихого звуку.

— М'ята... — прошепотіла Леся. — Зійшла холодна м'ята. Андрієві здалося, що вони з Лесею разом вимовили це слово, тільки

він — мовчки, а вона — вголос.

— Ну от, бачите... — почав був і замовк, так і не довівши до кінця. А він хотів сказати, що не можна, соромно людям думати і говорити отак куцо: "списаний офіцер", "тваринник", "механізатор"... — не можна так мислити і жити, коли земля пахне горішніми травами і молодою м'ятою, вічністю і миттю...

Андрій уперше відверто і сміливо подивився на Лесю, бо відчув, що робить це з чистим серцем, і не впізнав її: вона перепнулась по-дівочому і стала враз юною, неторканою, як земля на пагорбах.

— Поїхали, як хочете, по м'яту,— запропонувала вона. І Андрій знову помітив бідовий хлоп'ячий зблиск у її очах.

— Вона ж іще й не в листочку,— сказав трохи розгублено і разом з тим жалкуючи, що відмовляється.— Молода вона ще...

— На річищі — більша...— вже несміливо сказала дівчина.— Там береги круті, так їх водою сей год не заливало.

Андрій повернув човна в той бік, де чорним валком ріка закочувалася у ліс. Незабаром з обох боків звелися справді круті, розмиті береги, з яких соковитими жилами звисало у воду і гуло від найменшого дотику міцне берестове коріння.

Леся пругко стрибнула з човна і зникла в лісі, похрускуючи хмизом. Незабаром вона повернулася з маленьким пучечком холодної м'яти. В один листочок...

— Нічого,— сказала, ховаючи очі і одвертаючись.— В шклянці вона швидко виросте. Такі біленькі ніжки повикидає. Візьміть собі, як хочете...

Човен сам одчалився од берега і тихо вийшов на середину річки.

— Ви мене пам'ятаєте? — раптом спитала Леся, коли він заховав обличчя — самі очі — в зелений кущик м'яти. Вона справді була холодною і пахла пляшкою молока в торбині на пасьбі, клечаними святками в бабиній хаті, струшеній різучою осокою...

— І я вас — теж...

Їх несло течією в сагу. А він забув про весло, що лежало під ногами, і боявся поворухнутися, щоб не сполохнути її голосу — тихого, як наводок, і чистого, як подих землі на пагорбах посеред заплав. І ще перед очима в нього стояв човен з натягнутим цепком — човен, з-під якого пішла вода, так і не подужавши прив'язі...

Вночі Андрій довго не міг заснути, бо в хаті було видно од великих зірок на небі і густо пахло холодною м'ятою...